

Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών
Επιστημών Αθηνών

Τμήμα: Νομικής

Εργασία για το μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου
Υπεύθυνος καθηγητής: Κος Δημητρόπουλος Ανδρέας
Στοιχεία φοιτητή: Καράτσαλος Γιώργος Α.Μ.13401998 13141
Εξάμηνο: Η'

**Θέμα εργασίας: Τα πολιτικά κόμματα και η
αντιμετώπισή τους από την ελληνική
νομολογία.**

Αθήνα 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Εισαγωγή

1. Η κλασική (αντιπροσωπευτική) Δημοκρατία
2. Η σύγχρονη κομματική Δημοκρατία

B. Η θέση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα

1. Συντομη ιστορική επισκόπηση
2. Τα πολιτικά κόμματα υπό το πρίσμα του άρθρ. 29 και των λοιπών συνταγματικών διατάξεων μετά την αναθεώρηση του 2001
3. Η αντισυνταγματικότητα της απαγόρευσης των πολιτικών κομμάτων (Α.Π. 36/1969, Α.Π. 59/1969)

Γ.Τα πολιτικά κόμματα μέσα από την ελληνική νομολογία

1. Η αναγκαιότητα εξέτασης του θεσμού των πολιτικών κομμάτων μέσα από τις αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων
2. Νομική προσωπικότητα και δικαιοπρακτική ικανότητα των πολιτικών κομμάτων
3. Έννομο συμφέρον των πολιτικών κομμάτων ως προς τη διεξαγωγή της δίκης
4. Ισότητα των πολιτικών κομμάτων
 - i) ισότητα στην κρατική οικονομική ενίσχυση
 - ii) ισότητα στην χορήγηση ραδιοτηλεοπτικού χρόνου κατά τον προεκλογικό αγώνα
 - iii) ισότητα στην παραχώρηση κοινόχρηστων χώρων στα πολιτικά κόμματα για την προβολή των προεκλογικών τους προγραμμάτων
5. Η ιδιότυπη σύμβαση του πολιτικού κόμματος με τους εκλογείς του

Δ.Επίλογος

1. Σύγκριση του θεσμού των πολιτικών κομμάτων που επικρατεί στην Ευρώπη με εκείνον που επικρατεί στην Αμερική

Ε.Παράρτημα

Ενδεικτική νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων κατά χρονολογική σειρά παρατιθέμενη και συνοπτικές περιλήψεις των αποφάσεων.

1. Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 4\1936
Αγωγή εξώσεως κατά του Εθνικού Λαϊκού Κόμματος, που είχε υπομισθώσει ακίνητο.
2. Εφετείο Αθηνών 796\1961
Συκοφαντική δυσφήμιση κατά Ε.Δ.Α.
3. Α.Π. 36\1969
Απαγόρευση ανασύστασης Κ.Κ.Ε.
4. Α.Π. 59\1969
Απαγόρευση ανασύστασης Κ.Κ.Ε.
5. ΣΤΕ (Δ') 2145\1979
ΕΔΗΚ κατά ΠΕΤΡΟΛΑ ΕΛΛΑΣ.

6.ΣΤΕ (Ολ.) 4037\1979

ΕΔΗΚ κατά ΠΕΤΡΟΛΑ ΕΛΛΑΣ .

7.Α.Π. 531\1980

Παράσταση Κ.Κ.Ε. ως πολιτικού ενάγοντος για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης , λόγω εκρήξεως βόμβας στα γραφεία του.

8.ΣΤΕ (Δ ') 2423\1984

Παροχή ραδιοτηλεοπτικού χρόνου στη Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου .

9.Πρωτοδικείο Λάρισας 131\1988

Ικανότητα Κ.Κ.Ε να κληρονομεί εκ διαθήκης.

10. ΣΤΕ (Ολ.) 993\1989

Χρηματοδότηση του Ελληνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

11. Πρωτοδικείο Αθηνών 240\1990

Αγωγή Αποζημίωσης για αθέτηση προγραμματικών διακηρύξεων κόμματος .

12. ΣΤΕ (Ολ.) 1288\1992

Οικολόγοι Ελλάδος προς ακύρωση απόφασης για μη παροχή τηλεοπτικού χρόνου στα κόμματα επί αναπληρωματικής εκλογής .

13. ΣΤΕ (Δ ') 2285\1994

Η Πολιτική Άνοιξη ζητεί την ακύρωση της διοικητικής πράξης με την οποία παραχωρείται επιπλέον οικονομική ενίσχυση στα κόμματα προς κάλυψη επιπλέον εκλογικών δαπανών .

14. ΣΤΕ (Δ ') 4333\1996

Οικολόγοι Ελλάδος κατά απόφασης με την οποία χορηγείται ο αναλογούν ραδιοτηλεοπτικός χρόνος στα πολιτικά κόμματα .

15. ΣΤΕ (Ε ') 9441\1999

Αποκλεισμός ΔΗΚΚΙ από την πρόταση μελών του Ε.Σ.Ρ.

16. ΣΤΕ (Ολ.) 656\2000

Αποκλεισμός ΔΗΚΚΙ από την πρόταση μελών του Ε.Σ.Ρ.

17. ΣΤΕ 1072\2000

Η πλατεία Συντάγματος « το μήλον της έριδος »

18. ΣΤΕ (ΟΛ.)2286\2001

Ορθόδοξο Κίνημα Συνταγματικής Νομιμότητας του
Θρησκευματος και της Ιθαγένειας στις ταυτότητες .

A . ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η κλασσική (αντιπροσωπευτική) Δημοκρατία

Μετά την αμερικανική αλλά κυρίως μετά τη γαλλική επανάσταση η διαρκώς αυξανόμενη υποχώρηση του απολυταρχισμού , δημιούργησε τον απαραίτητο χώρο για την εγκαθίδρυση μιας νέας μορφής διακυβέρνησης .Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες στην πορεία προς την εξέλιξη είχαν κλονίσει από τα θεμέλιά του το κατεστημένο της αναρχίας . Έτσι γεννήθηκε η αντιπροσωπευτική ή « κλασσική » δημοκρατία , δημιούργημα παλαιών κοινωνικοπολιτικών ανακατατάξεων , που συνδέθηκε άρρηκτα με το φιλελευθερισμό και την ατομοκρατία . Η δύση του απολυταρχισμού συνέπιπτε με την ανατολή της κλασσικής Δημοκρατίας .

Η κλασσική Δημοκρατία στηρίζεται στο αντιπροσωπευτικό σύστημα , το οποίο ανταποκρινόταν στις τότε συνταγματικοπολιτικές συνθήκες . Σύμφωνα με το παραπάνω σύστημα ο λαός αναγνωρίζεται πλέον ως πηγή της εξουσίας , ως αντίδραση στις αντιμοναρχικές τάσεις της εποχής εκείνης , όπου παλαιότερα ο μονάρχης ήταν η πηγή της εξουσίας . Παρόλο όμως που πηγή της εξουσίας δεν είναι πλέον ο μονάρχης αλλά ο λαός ,ωστόσο δεν του μεταβιβάζεται κάποια ουσιαστική εξουσία . Ο λαός δεν ανάγεται σε φορέα της εξουσίας , αλλά απλά σε « δεξαμενή » αυτής . Η άσκηση της εξουσίας ανατίθεται στους αντιπροσώπους του λαού , τους βουλευτές που είναι ανώτεροι , πιο δυνατοί , πιο μορφωμένοι και μπορούν να αντιπροσωπεύσουν τον ανίσχυρο λαό που έχει ανάγκη από επιτροπεία ή καθοδήγηση , όπως ανάγκη επιτροπείας έχει και ο ανήλικος από τον πατέρα του .

Ο λαός βρίσκεται έξω από την κρατική περιοχή στην κοινωνία και αντιπροσωπεύεται στην πρώτη μέσω των αντιπροσώπων του , που βάσει της ελεύθερης εντολής είναι ανεξάρτητοι να παίρνουν αποφάσεις γι'αυτόν .Λαϊκή θέληση δεν υπάρχει ,αυτή εξαφανίζεται ή αντικαθίσταται από εκείνη των αντιπροσώπων , που αποφασίζουν πλέον ερήμην του λαού . Επιπλέον οι αντιπρόσωποι δεν αντιπροσωπεύουν μέρος του λαού , αλλά το λαό ως σύνολο(λαϊκή ενότητα) .

Η κλασική Δημοκρατία είναι μία μορφή έμμεσης Δημοκρατίας . Αποτελεί δηλαδή μια περιορισμένης μορφής Δημοκρατία , όπου ο λαός δεν κυβερνά , αλλά άλλοι αποφασίζουν γι'αυτόν . Όμως περιορισμένη Δημοκρατία δεν μπορεί να νοηθεί . Ή υπάρχει Δημοκρατία ή δεν υπάρχει καθόλου . Δεν υπάρχει Δημοκρατία αντιπροσώπων . Υπάρχει μόνο Δημοκρατία λαού . Όσο περισσότερη ανεξαρτησία έχουν οι αντιπρόσωποι , τόσο λιγότερη Δημοκρατία έχει ο λαός .

2 . Η σύγχρονη κομματική Δημοκρατία .

Ήδη πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο , η συνταγματικοπολιτική εξέλιξη είχε αρχίσει να οδηγεί στη δημιουργία μιας νέας συνταγματικοπολιτικής πραγματικότητας κατά πολύ διάφορης σε δομή και λειτουργία από το θεωρητικό συνταγματικό σχήμα της κλασικής Δημοκρατίας . Η εξέλιξη αυτή οδήγησε τελικά στη διαμόρφωση μιας νέας μορφής Δημοκρατίας , βασισμένης πάνω στο θεσμό των πολιτικών κομμάτων , της κομματικής Δημοκρατίας . Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μετάβαση σε ανώτερες μορφές συνταγματικοπολιτικού βίου . Πρόκειται για μια ποιοτική μεταβολή της Δημοκρατίας , που βασίζεται στη λαϊκή κυριαρχία . Ο λαός δεν είναι πλέον ο αδύνατος , ο ανίκανος να παίρνει αποφάσεις για θέματα που τον αφορούν .Τα μέσα ενημέρωσης , η εκπαίδευση , οι συνθήκες εργασίας κ.λ.π. , οδήγησαν στη δημιουργία ενός λαού ποιότητας , που είναι ικανός να αποφασίζει ο ίδιος και όχι άλλος για λογαριασμό του . Έχει αναχθεί σε φορέα , σε υποκείμενο της εξουσίας . Οι βουλευτές είναι πλέον οι εκπρόσωποι ενός πραγματικά και αξιολογικά ανώτερου λαού και όχι ανέλεγκτοι , καθότι θα πρέπει να κινούνται μέσα στα όρια της εκπροσώπησης , ειδάλλως η εξουσία τους θα ανακαλείται . Η ανάθεση δεν ανάγεται στη μεταβίβαση άσκησης του δικαιώματος . Ασκεί ο λαός τα δικαιώματά του με

εκπροσώπους τους βουλευτές . Η λαϊκή κυριαρχία ασκείται μέσω των πολιτικών κομμάτων , που αποτελούν το μυοκάρδιο της σύγχρονης Δημοκρατίας . Είναι ο θεσμός πάνω στον οποίο οικοδομείται ή εξασφαλίζεται η λειτουργία του σύγχρονου πολιτεύματος και εξασφαλίζεται πλέον η παρουσία του λαού μέσα και στην κρατική περιοχή και όχι μόνο στην κοινωνική , όπως συνέβαινε με την κλασική Δημοκρατία .

Η λαϊκή θέληση δεν νοείται ως σύνολο , αλλά υπάρχουν πολλές επί μέρους θελήσεις που εκφράζονται μέσω των πολιτικών κομμάτων , οπότε και μέσα από τους θεσμούς του Πολιτεύματος (Βουλή , Κυβέρνηση) , ανάγονται σε κρατικές θελήσεις . Η θέληση μάλιστα του κόμματος που συγκεντρώνει την πλειοψηφία , αποτελεί την κρατική απόφαση , ενώ τα μειοψηφήσαντα κόμματα αποτελούν την αντιπολίτευση , που ακούν τον έλεγχο στο κόμμα που ηγείται . Και τα μειοψηφήσαντα κόμματα λοιπόν στηρίζουν επί μέρους κρατικές (λαϊκές) θελήσεις . Τα πολιτικά κόμματα συνεπώς αποτελούν το θεσμό πάνω στον οποίο οικοδομείται η νέα μορφή Δημοκρατίας , καθώς μετέχουν στο τμήμα εκείνο της κρατικής εξουσίας στο οποίο εκφράζεται η δημιουργική πλευρά της κρατικής λειτουργίας (νομοθετική και εκτελεστική εξουσία – 26 Σ) και αποτελούν το όχημα δια μέσου του οποίου ασκείται η λαϊκή κυριαρχία .

Η έμμεση Δημοκρατία (αντιπροσωπευτική) και η άμεση (κομματική) , αποτελούν δύο διαλεκτικά αντίθετους « τύπους » Πολιτευμάτων , των οποίων ο συνδυασμός δεν είναι δυνατός . Η κομματική Δημοκρατία αποτελεί μία νέα μορφή Δημοκρατίας , που υπαγορεύθηκε από τις νέες συνταγματικοπολιτικές συνθήκες και διαπνέεται από τις δικές της αρχές που είναι ασυμβίβαστες με τις αρχές της « προκατόχου » της . Παρ'όλα αυτά το νέο Σύνταγμα αθέλητα έχει αναμείξει κανόνες τόσο της κομματικής όσο και της κλασικής Δημοκρατίας , που εκ των πραγμάτων είναι ασυμβίβαστες . Όμως , παρά την παραπάνω διαπίστωση ο συντακτικός νομοθέτης παρέχει ο ίδιος τα κριτήρια για την επιλογή της πρώτης . Αποφασιστικά κριτήρια για το παραπάνω επιχείρημα είναι η αναγωγή της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας σε θεμέλιο του Πολιτεύματος , καθώς και η ευρύτατη συνταγματοποίηση του θεσμού των κομμάτων .

B. Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Σύντομη ιστορική επισκόπηση

Η ύπαρξη των πολιτικών κομμάτων συνδέεται στενά με την ύπαρξη του Δημοκρατικού Πολιτεύματος ή έστω Πολιτεύματος που επιτρέπει την ανάπτυξη ελεύθερης πολιτικής ζωής . Γί'αυτόν κυρίως το λόγο πολιτικά κόμματα εμφανίσθηκαν στη αρχαία Ελλάδα στις πόλεις εκείνες των οποίων το Πολίτευμα επέτρεπε αυτή την ανάπτυξη , ιδιαίτερα μάλιστα στην Αθήνα όπου ήκμασε το Δημοκρατικό Πολίτευμα . Αντίθετα δεν δημιουργήθηκαν πολιτικά κόμματα στη Σπάρτη και τη Ρώμη . Ο απολυταρχισμός του Μεσαίωνα δεν επέτρεψε το σχηματισμό πολιτικών κομμάτων, οι πολιτικές δε παρατάξεις που εμφανίσθηκαν είχαν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα . Η δημιουργία των σύγχρονων πολιτικών κομμάτων έχει τις ρίζες της στην υποχώρηση του απολυταρχισμού , που συντελέσθηκε τον περασμένο αιώνα .Από την εμφάνιση των συνταγματικών μοναρχιών και των πρώτων Δημοκρατιών , η ιστορία των πολιτικών κομμάτων βαίνει παράλληλα προς την επέκταση του εκλογικού δικαιώματος και προς την ιστορία του κοινοβουλευτισμού . Στις ευρωπαϊκές χώρες τα πολιτικά κόμματα με τη σημερινή τους έννοια , εμφανίζονται μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο παράλληλα με την κατοχύρωση της καθολικής ψηφοφορίας . Στη νεότερη Ελλάδα η εμφάνιση των πολιτικών παρατάξεων συμπίπτει με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα . Το ελληνικό κομματικό σύστημα συγκεντρώνει από πολύ νωρίς μερικές από τις απαραίτητες για την ανάπτυξή του προϋποθέσεις όπως λ.χ. προγραμματικές κατευθύνσεις , βασική διαίρεση σε δύο πολιτικές παρατάξεις , επέκταση του εκλογικού δικαιώματος κ.λ.π. - Για διάφορους λόγους όμως η Ελλάδα δεν ακολούθησε τη διεθνή εξέλιξη και δεν κατόρθωσε να φθάσει στο επίπεδο της κομματικής οργάνωσης των άλλων κρατών. Οι κομματικές οργανώσεις – εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις - δεν ανταποκρίνονταν στις σύγχρονες συνταγματικοπολιτικές συνθήκες , πράγμα το οποίο είχε ανάλογα αποτελέσματα στη λειτουργία του κράτους γενικά .

2. Τα πολιτικά κόμματα υπό το πρίσμα του άρθρου 29 του Συντάγματος και των λοιπών συνταγματικών διατάξεων μετά την αναθεώρηση του 2001.

Παλαιότερα η έννομη τάξη αντιμετώπισε το κόμμα ως παράνομο και εχθρικό φαινόμενο , στη συνέχεια το αντιμετώπισε ως ύποπτο αλλά πάντως αναγκαίο , για να το αποδεχθεί τελικώς και να το ρυθμίσει στο επίπεδο της εκλογικής νομοθεσίας και του Κανονισμού της Βουλής ως βασική μονάδα πολιτικής οργάνωσης . Ο δημοκρατικός χαρακτήρας του Πολιτεύματος είναι συνυφασμένος λοιπόν με την ύπαρξη και τη δράση των πολιτικών κομμάτων , με το πολυκομματισμό . Το κόμμα αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα των σύγχρονων εκδημοκρατισμένων φιλελευθεροποιημένων συνταγματικών κειμένων . Έχει αναχθεί σε *conditio sine qua non* του Πολιτεύματος , καθώς συναντάται σε θεμελιώδεις θεσμούς και διαδικασίες παραγωγής της κρατικής βούλησης , όπως οι εκλογές της Βουλής .

Το άρθρο 29 του Συντάγματος αλλά και άλλες διάσπαρτες συνταγματικές διατάξεις κατοχυρώνουν τα πολιτικά κόμματα και τη συμμετοχή τους στην όλη λειτουργία του πολιτεύματος . Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η λαϊκή κυριαρχία καθότι τα πολιτικά κόμματα είναι φορείς των επιμέρους λαϊκών θελήσεων . Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Συντάγματος που ορίζει τη διάκριση των εξουσιών , η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή (και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας) και η εκτελεστική εξουσία από την Κυβέρνηση (και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας) . Όμως τόσο η Κυβέρνηση είναι κομματική , όσο και η Βουλή απαρτίζεται από τις κομματικές κοινοβουλευτικές ομάδες . Τα κόμματα συνεπώς είναι απαραίτητος παράγοντας λειτουργίας του σύγχρονου Πολιτεύματος και εξασφαλιστικό « όχημα » , ώστε να ασκεί ο λαός τις εξουσίες του μέσω των βουλευτών εκπροσώπων του , αλλά και με τη ενεργό συμμετοχή και συνεργασία του .

Σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ.1 του Συντάγματος « Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα , που η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του Πολιτεύματος » . Το περιεχόμενο της ελευθερίας των κομμάτων είναι διττό : Περιλαμβάνει την

ελευθερία των πολιτών να οργανώνονται σε κόμματα ως ειδικότερη εκδήλωση της γενικής ελευθερίας που έχουν οι Έλληνες να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή της χώρας (άρθρο 5 παρ.1 Σ) και την ελευθερία των κομμάτων να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους . Το Σύνταγμα δεν επιβάλλει κανένα περιορισμό όσον αφορά τις ιδεολογικές και πολιτικές κατευθύνσεις των κομμάτων . Αντίθετα τα κόμματα είναι ελεύθερα να διαμορφώνουν και να διατυπώνουν τη γνώμη τους (που άλλωστε αποτελεί τη λαϊκή θέληση) .

Το Σύνταγμα δεν περιέχει ορισμό του πολιτικού κόμματος . Ορίζει μόνον ότι η οργάνωση και η δράση των πολιτικών κομμάτων « οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος » , χωρίς να επιβάλλει με αυτό τον τρόπο κάποιου είδους διεύρυνση και περιστολή των ήδη προσδιορισμένων από το Σύνταγμα και τους νόμους δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κομμάτων . Παρόλο όμως που το σύνταγμα δεν παραθέτει κάποιο ορισμό , εντούτοις ενόψει και των λοιπών συνταγματικών διατάξεων υπονοεί ένα συγκεκριμένο σε γενικές γραμμές τύπο πολιτικής οργάνωσης : μια ένωση προσώπων που έχει (και φιλοδοξεί να έχει) διάρκεια , που οργανώνεται σε επίπεδο επικράτειας , που έχει ένα πολιτικό , ιδεολογικό και προγραμματικό συνδεδετικό ιστό και τάσσει ως σκοπό του την κατάκτηση και την άσκηση της πολιτικής εξουσίας μέσα από συνταγματικές τυποποιημένες διαδικασίες . Πάντως δεν θα πρέπει να παροραθεί , αντιθέτως θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η πολιτική εξουσία δεν ανήκει αποκλειστικά στο κυβερνών κόμμα . Και τα κόμματα της αντιπολίτευσης μετέχουν δυναμικά στη νομή της εξουσίας ιδιαίτερα με τη μορφή του πολιτικού ελέγχου απέναντι στο κυβερνών κόμμα .

3. Η αντισυνταγματικότητα της απαγόρευσης των πολιτικών κομμάτων.
(Α.Π. 36\1969 , Α.Π.59\1969).

Στο ισχύον Σύνταγμα , διαφορετικά από ότι συμβαίνει σε άλλα συντάγματα (το άρθρο 21παρ.2 του θεμελιώδους νόμου στη Γερμανία προβλέπει τη διάλυση των κομμάτων , ενώ η τελική διάταξη XII του ιταλικού συντάγματος απαγορεύει την ανασύσταση κάτω από οποιαδήποτε μορφή του διαλυμένου φασιστικού κόμματος) , δεν

υπάρχει διάταξη που να προβλέπει την απαγόρευση κομμάτων . Όπως προαναφέραμε το Σύνταγμα δεν περιέχει ορισμό του πολιτικού κόμματος , αλλά από την άλλη πλευρά δεν επιβάλλει ούτε συνταγματικούς περιορισμούς και δικαστικά ελεγχόμενους σκοπούς στα πολιτικά κόμματα : κυρίως δεν υιοθετεί τη δυνατότητα της δικαστικής απαγόρευσης πολιτικού κόμματος , η οποία απασχόλησε τις προπαρασκευαστικές εργασίες του άρθρου 29 στο πλαίσιο της Ε' αναθεωρητικής Βουλής ,κατά το γερμανικό Σύνταγμα, που αναθέτει τη σχετική αρμοδιότητα στο Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο .

Οι ιστορικοί λόγοι που προκάλεσαν τον προβληματισμό αυτό , αλλά τελικά απέτρεψαν την εισαγωγή του στο Ελληνικό Σύνταγμα είναι προφανείς : Η ελληνική νομοθεσία και η ελληνική ιστορική εμπειρία είχαν να επιδείξουν μια μακροχρόνια εχθρικότητα απέναντι στο φαινόμενο του πολιτικού κόμματος , με αποκορύφωμα τη μετεμφυλιακή απαγόρευση του Κ.Κ.Ε., που ήρθη μόλις το 1974 , με την πτώση της δικτατορίας του 1967-1974 και την αποκατάσταση της δημοκρατίας (βλέπε αποφάσεις Α.Π. 59\1969 και 36\1969) . Από την άλλη πλευρά , οι πρόσφατες – τότε – εξελίξεις , η νωπή εμπειρία της δικτατορίας και η νομιμοποίηση του Κ.Κ.Ε. μετά από τη πολύχρονη απαγόρευσή του , καθιστούσαν αντιπαθές και ύποπτο οποιοδήποτε τέτοιο ενδεχόμενο . Στην ελληνική έννομη τάξη άλλωστε δεν εισήχθη ποτέ συγκεντρωτικό σύστημα συνταγματικής δικαιοσύνης με Συνταγματικό Δικαστήριο στη δικαιοδοσία του οποίου να ανήκουν και ζητήματα αναγόμενα στη λειτουργία των αμέσων οργάνων του κράτους και το διακανονισμό του πολιτικού ανταγωνισμού .

Η ρήτρα επομένως του άρθρου 29 παρ.1Σ « και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος » , δεν θεσπίζει κριτήρια για τον έλεγχο των σκοπών , της ιδεολογικής και πολιτικής φυσιογνωμίας του προγράμματος και και του συλλογικού φρονήματος ενός πολιτικού κόμματος . Δεν εγκαθιδρύεται άλλωστε κάποια διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας να είναι δυνατή η προσφυγή στον έλεγχο αυτό και στα κριτήρια αυτά .

Γ. ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

1. Η ανάγκη εξέτασης του θεσμού των πολιτικών κομμάτων μέσα από τις αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων .

Όπως αναπτύχθηκε παραπάνω το Σύνταγμα μέσα από ένα μεγάλο πλέγμα διατάξεων του ρυθμίζει το θεσμό των πολιτικών κομμάτων και τα ανάγει σε θεμέλιο λίθο ολόκληρου του σύγχρονου δημοκρατικού οικοδομήματος .

Το Σύνταγμα έρχονται να εξειδικεύσουν σε αυτή την αποστολή του η εκλογική νομοθεσία και ο Κανονισμός της Βουλής , που ρυθμίζουν όλες τις λεπτομέρειες σύστασης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων . Τη ρύθμιση του παραπάνω θεσμού έρχεται να ολοκληρώσει η ελληνική νομολογία ως τελικός αποδέκτης και ερμηνευτής των νόμων . Η νομολογία όπως είναι γνωστό δεν αποτελεί πηγή δικαίου , αλλά η λειτουργία της είναι αναμφισβήτητη στη διάπλαση δικαίου . Σκοπός της παραπάνω είναι η ορθή εφαρμογή των νόμων και η συμπλήρωση κενών του δικαίου . Ας μη ξεχνάμε μάλιστα πόσο επικίνδυνη μπορεί να αποβεί η θεωρία χωρίς την πράξη ή και το αντίθετο . Για τους παραπάνω λόγους εμφανίζεται επιτακτική η ανάγκη εξέτασης του θεσμού των πολιτικών κομμάτων όπως αυτός έχει προκύψει μέσα από την εφαρμογή των κειμένων δικαίου από τα όργανα της ελληνικής δικαιοσύνης .

2. Νομική προσωπικότητα και δικαιοπρακτική ικανότητα των πολιτικών κομμάτων .

A. Τη θεωρία και τη νομολογία έχει απασχολήσει το ερώτημα της νομικής προσωπικότητας και της δικαιοπρακτικής ικανότητας των πολιτικών κομμάτων . Οι συνταγματικές (και οι λοιπές νομικές) διατάξεις που κατοχυρώνουν την ελευθερία των πολιτικών κομμάτων και ρυθμίζουν τη νομική τους θέση , τα καθιστούν υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων . Για παράδειγμα η δυνατότητα κτήσης περιουσίας και διαχείρισης των οικονομικών τους πόρων , αναγνωρίζεται από το ίδιο το άρθρο 29 του Συντάγματος . Έχουν όμως τα πολιτικά κόμματα νομική προσωπικότητα ; Το ζήτημα αντιμετωπίστηκε στην πράξη ήδη κατά τη διάρκεια της ισχύος του Συντάγματος του 1952 . Συγκεκριμένα η Ε.Α. 796\1961 θεωρεί τα κόμματα ως « μη

αναγνωρισμένα σωματεία » , των οποίων φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων είναι τα μέλη τους , τα ίδια όμως δεν έχουν νομική προσωπικότητα εφόσον δεν την απέκτησαν σύμφωνα με τις διατάξεις του Α.Κ. Παρομοίως δεν τους είχε αναγνωρίσει νομική προσωπικότητα και η απόφαση 4\1936 του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης . Σύμφωνα με την απόφαση αυτή « τα πολιτικά κόμματα αποτελούν ενώσεις προσώπων που προσβλέπουν στη διακυβέρνηση της Χώρας . Δεν νοείται λοιπόν να υπαχθούν στις διατάξεις του νόμου περί απόκτησης νομικής προσωπικότητας . Από καμία διάταξη των εκλογικών νόμων δεν συνάγεται πρόθεση του νομοθέτη να τους προσδώσει νομική προσωπικότητα . Αυτό γιατί έκρινε ότι θα επιτελέσουν καλύτερα το συνταγματικό τους σκοπό ως ελεύθερες ενώσεις .

Μετά τη ψήφιση του Συντάγματος του 1975 η Εφ.Λαρίσης 242\1977 , αναγνωρίζει νομική προσωπικότητα στα κόμματα .Με το ζήτημα ασχολήθηκε συστηματικά η ΣτΕ 2145\1979 (Τμήμα Δ') , η οποία και παρέπεμψε στην Ολομέλεια . Η ΣτΕ 4037\1979 απόφαση της Ολομέλειας , αποτελεί οδηγό για το κρίσιμο ζήτημα . Δέχθηκε ως προς το ζήτημα της νομικής προσωπικότητας των κομμάτων ότι ναι μεν τα κόμματα είναι υποκείμενα των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που τους αναγνωρίζονται από το σύνταγμα , δεν έχουν όμως νομική προσωπικότητα , γιατί ο νομοθέτης εσκεμμένα δεν προνόησε γι'αυτή , λόγω του ότι έκρινε ότι οι συνταγματικές τους λειτουργίες θα επιτελούνταν καλύτερα αν αυτά δρούσαν ως πολιτικές ενώσεις . Έγινε δεκτό λοιπόν ότι παρόλο που τα πολιτικά κόμματα δεν έχουν νομική προσωπικότητα , καθώς αυτό δεν συνάγεται από καμία διάταξη ούτε του κοινού ούτε του συντακτικού νομοθέτη , εντούτοις από πλήθος συνταγματικών διατάξεων (29 , 37 , 39....) , διαφαίνεται πως αποτελούν ενώσεις προσώπων προς επιδίωξη σκοπού και προς την επιδίωξη αυτού του σκοπού αναγνωρίζεται δικαίωμα οργανώσεως και δράσεως αυτών εντός των πλαισίων του δημοκρατικού πολιτεύματος και μάλιστα προς εξυπηρέτηση αυτού . Σε αυτές τις ενώσεις προσώπων λοιπόν θα πρέπει , για να μπορέσουν να πραγματοποιήσουν τους σκοπούς τους , να αναγνωρισθεί μια ικανότητα τους ως φορέων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και συνεπώς να δικαιούνται π.χ. να παρίστανται στο δικαστήριο . (βλέπε και απόφαση Α.Π. 531\1980 όπου το ΚΚΕ , παρίσταται ως ενεργητικά νομιμοποιούμενο ενάγον) .

3. Έννομο συμφέρον πολιτικών κομμάτων ως προς τη διεξαγωγή της δίκης .

Ιδιαίτερα λεπτό είναι το ζήτημα της ύπαρξης εννόμου συμφέροντος των ενώσεων προσώπων . Το άρθρο 47 του ΠΔ 18\89 ορίζει ότι αίτηση ακύρωσης δικαιούται να ασκήσει ο ιδιώτης και το νομικό πρόσωπο , τους οποίους αφορά η διοικητική πράξη και των οποίων τα έννομα συμφέροντα έστω και μη χρηματικά προσβάλλονται από αυτήν . Το ΣτΕ δέχεται λοιπόν τη θεμελίωση εννόμου συμφέροντος σε κάθε σχεδόν σκοπό του καταστατικού έστω και ευρύτατα διατυπωμένου . Έτσι το ΣτΕ δέχθηκε π.χ. ότι οι δικηγορικοί σύλλογοι έχουν έννομο συμφέρον να προσβάλλουν πράξη που θίγει το περιβάλλον . Ορθότερο όμως είναι να δεχθούμε ότι έννομο συμφέρον θεμελιώνει σκοπός του νομικού προσώπου προβλεπόμενος από το καταστατικό του και το νόμο , μόνο εάν το συμφέρον αυτό είναι και προσωπικό συμφέρον των μελών του υπό την ιδιότητα με την οποία μετέχουν στο νομικό πρόσωπο . Τι γίνεται όμως με τις ενώσεις προσώπων που δεν έχουν νομική προσωπικότητα , όπως τα πολιτικά κόμματα ; - Η απόφαση ΣτΕ 4037\1979 ρητά δέχεται ότι η διάταξη του άρθρου 47 παρ.1 του τότε ισχύοντος Ν.Δ. 170\1973 περί εννόμου συμφέροντος δεν περιορίζεται μόνο στα φυσικά και νομικά πρόσωπα , αλλά αναφέρεται και στις ενώσεις προσώπων και δη στα πολιτικά κόμματα . Έννομο συμφέρον είναι πάντα το δικαίωμα που παρέχει ο νόμος και θα πρέπει να είναι προσωπικό , άμεσο και παρόν . Για την ύπαρξη όμως εννόμου συμφέροντος απαιτείται η ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του αιτούντος προσώπου ή φορέα συλλογικής δραστηριότητας με την προσβαλλόμενη πράξη . Συγκεκριμένα για τα κόμματα δεν αρκεί να προσβάλλονται οι επιδιωκόμενοι ευρύτατοι πολιτικοί σκοποί , αλλά θα πρέπει η προσβαλλόμενη πράξη να αφορά αυτό το ίδιο το κόμμα και να εμποδίζει αμέσως το συνταγματικό τους σκοπό , δηλαδή τη συμμετοχή στη διαμόρφωση και την άσκηση της εξουσίας επί ίσοις όροις . Αντίθετα δεν υπάρχει έννομο συμφέρον εφόσον προσβάλλεται ο πολιτικός σκοπός του κόματος δηλ. οι πολιτικές ιδέες και η ιδεολογία του . Έχει γίνει δεκτό με τις αποφάσεις ΣτΕ 4037\1979 , ΣτΕ 2285\1994 και ΣτΕ 2286\2001 , πως το πολιτικό κόμμα δεν έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει αίτηση ακύρωσης αν δεν θίγεται αμέσως η δράση του ως φορέα συλλογικής δραστηριότητας .

Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί ότι έννομο συμφέρον αναγνωρίζεται και στον Πρόεδρο του κόμματος ως ομοδίκου, όπως καθιερώθηκε με την απόφαση ΣΤΕ 2423\1984 .

4. Ισότητα των πολιτικών κομμάτων .

Το άρθρο 4 παρ.1 Σ ορίζει την ισότητα των Ελλήνων πολιτών . Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και στις τρεις εκφάνσεις της ανάπτυξης της προσωπικότητας : τόσο στην κοινωνική όσο και στην οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας . Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 29 παρ.1 Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα . Από τα παραπάνω άρθρα προκύπτει ότι οι Έλληνες είναι ίσοι όσον αφορά το δικαίωμά τους να οργανώνονται σε πολιτικά κόμματα . Εφόσον οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του « νόμου » , γενικά είναι ίσοι και ενώπιον του 29 παρ.1Σ ειδικά . Προέκταση της ισότητας των Ελλήνων πολιτών ως μελών των κομμάτων είναι η ισότητα των κομμάτων κατά την άσκηση των δικαιωμάτων των οποίων είναι φορείς . Πράγματι η άνιση μεταχείριση των κομμάτων κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους συνεπάγεται αντίστοιχη άνιση μεταχείριση και του κάθε ενός μέλους των κομμάτων . Επομένως κάθε διαφοροποίησή τους που προκύπτει από τη διαφορετική μεταχείριση των κομμάτων στα οποία ανήκουν συνιστά άνιση μεταχείριση και προσκρούει στο 4 παρ.1 Σ.

Υπό αυτή την έννοια η ισότητα των κομμάτων θεσπίζεται και ως ισότητα κατά τη συμμετοχή τους στην παραγωγή και άσκηση της κρατικής εξουσίας . Ειδικότερα τα κόμματα δικαιούνται να έχουν ίση μεταχείριση από τα κρατικά όργανα που εφαρμόζουν τους νόμους , τηρουμένης βέβαια πάντα της αρχής της αναλογικής ισότητας εφόσον στηρίζεται σε κριτήρια γενικά και αφηρημένα . Έτσι π.χ. αν μια δημόσια αρχή χορηγήσει άδεια για να χρησιμοποιηθεί ένας δημόσιος χώρος (π.χ. μια αίθουσα ή μια πλατεία) λ.χ. για προεκλογική συγκέντρωση ενός κόμματος οφείλει να χορηγήσει αντίστοιχη άδεια σε οποιοδήποτε άλλο κόμμα το ζητήσει . Αν δεν το πράξει παραβιάζει τη συνταγματική επιταγή της ισότητας των κομμάτων – όπως αυτή συνάγεται από τις παραπάνω παρατηρήσεις – και η πράξη με την οποία αρνείται να χορηγήσει αντίστοιχη άδεια προσκρούει στα άρθρα 4 παρ.1 και 29 παρ.1 Σ . Δικαιούνται επίσης τα κόμματα να έχουν ίση μεταχείριση

από τα κρατικά όργανα που θεσπίζουν τους νόμους . Έτσι π.χ. αν ένας νόμος που είναι δυνατό να εκδοθεί δυνάμει του άρθρου 29 παρ.2 και να εισαγάγει την κρατική οικονομική ενίσχυση των πολιτικών κομμάτων, προβλέπει τη διανομή των επιχορηγούμενων ποσών μεταξύ ορισμένων μόνο κομμάτων και όχι όλων των πολιτικών κομμάτων , ο νόμος αυτός , ως προς τις διατάξεις του που ρυθμίζουν τη διανομή των ενισχύσεων είναι αντισυνταγματικός , διότι προσκρούει στο άρθρο 4 παρ.1 και 1 παρ.2 Σ , σε συνδυασμό με το άρθρο 29 παρ.1 Σ .

i.) Ισότητα στην κρατική οικονομική ενίσχυση .

Το 29 παρ.2 Σ προβλέπει δυνητικά την οικονομική ενίσχυση των πολιτικών κομμάτων . Η παραπάνω όμως αποτελεί συνταγματική αναγκαιότητα που εξασφαλίζει την ελευθερία δράσης τους , απαραίτητη για την ομαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος . Ο συντακτικός νομοθέτης παρέχει μία *expressis verbis* δυνητική εξουσιοδότηση στον κοινό νομοθέτη , ο οποίος και μπορεί να ορίζει την οικονομική ενίσχυση των κομμάτων από το κράτος και τη δημοσιότητα των εκλογικών δαπανών . Ήδη το κράτος ενισχύει οικονομικά τα πολιτικά κόμματα που συμμετέχουν στην ανάδειξη των μελών του εθνικού κοινοβουλίου για να αντιμετωπίσουν τις λειτουργικές και εκλογικές τους δαπάνες (νόμος 3023\2002) .

Η οικονομική ενίσχυση θα πρέπει να παρέχεται από το κράτος σε όλα κατ'αρχήν τα κόμματα , αλλά είναι θεμιτή η θέσπιση περιορισμών , εφόσον οι προϋποθέσεις αυτές στηρίζονται σε κριτήρια αντικειμενικά και πρόσφορα για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού . Έτσι λοιπόν η θέσπιση προϋποθέσεων των οποίων η εφαρμογή οδηγεί σε αποκλεισμό της οικονομικής ενίσχυσης είτε κομμάτων που αποτελούν κατ'ουσίαν εκλογικούς σχηματισμούς χωρίς πολιτική υπόσταση είτε κομμάτων που δεν αντιπροσωπεύουν πολιτικές δυνάμεις με ενεργό παρουσία όπως γίνεται φανερό από τη μη υπολογίσιμη απήχησή τους στο εκλογικό σώμα και από την εκπροσώπησή τους στη Βουλή , είναι θεμιτή . Όμως οι προϋποθέσεις , όπως προείπαμε , θα πρέπει να είναι αντικειμενικές . Υπό την παραπάνω έννοια δεν θα μπορούσε να κριθεί συνταγματικώς ανεκτή προϋπόθεση που να απαιτεί τη χρηματοδότηση και σε προηγούμενα έτη γιατί στηρίζεται σε κριτήριο χρονικό και όχι αντικειμενικό (ΣτΕ 993\1989) . Επί του ζητήματος έκρινε και και ΣτΕ 2285\1994 . Σύμφωνα με την

παραπάνω η πρόσθετη οικονομική ενίσχυση που χορηγήθηκε στα πολιτικά κόμματα για την αντιμετώπιση των επιπλέον δαπανών τους κατά την εκλογική αναμέτρηση της 10^{ης} Οκτωβρίου 1993 , έγινε νόμιμα καθώς έγινε κατ' ίσοις όροις και αναλογικώς , καθώς ο νόμος που θέτει τις προϋποθέσεις για τη χορήγησή της , στηρίζεται σε κριτήρια αντικειμενικά και πρόσφορα και τελεί σε αρμονία με τις συνταγματικές διατάξεις .

ii) ισότητα στη χορήγηση ραδιοτηλεοπτικού χρόνου κατά τον προεκλογικό αγώνα

Η κρατική ενίσχυση των κομμάτων , κατά το άρθρο 29 παρ.2Σ , προσδιορίζεται ως οικονομική . Οικονομική είναι κατ'αρχήν ή άμεση καταβολή χρηματικών ποσών στα κόμματα . Όμως η κρατική ενίσχυση μπορεί να λάβει και άλλες μορφές , όπως π.χ. φορολογικές απαλλαγές . Έμμεση οικονομική ενίσχυση των κομμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό μπορεί να είναι και η χορήγηση σε αυτά χρόνου από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο για να αναπτύξουν τις απόψεις τους .Θα πρέπει να αναλογισθεί μάλιστα κανείς τη σπουδαιότητα της χορήγησης αυτής αν σκεφθεί το πόσο έχουν εισβάλλει τα ΜΜΕ στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου και τον καταλυτικό ρόλο που μπορούν να παίξουν τα παραπάνω στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στις εκλογές .

Από τις διατάξεις 15 παρ.2 , 5 παρ.1 14 παρ.1 και 29 παρ.1 του Συντάγματος , απορρέει η υποχρέωση του κράτους κατά την προεκλογική περίοδο να διαθέτει στα πολιτικά κόμματα τα κρατικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα και να υποχρεώνει τα ιδιωτικά να διαθέτουν χρόνο στα κόμματα προκειμένου να παρουσιάζουν τις πολιτικές τους θέσεις.Υποχρεούται κατ'αρχήν να διαθέτει σε όλα ανεξαρτήτως τα κόμματα έναν ελάχιστο πλην ικανό χρόνο για την παρουσίαση στο εκλογικό σώμα των ουσιωδών σημείων του προγράμματός τους . Η υποχρέωση αυτή απορρέει από την αρχή της αντικειμενικότητας που διέπει τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα , σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ.2 Σ . Υποχρεούται περαιτέρω , τηρουμένης της αρχής της αναλογικής ισότητας να διαφοροποιεί τη μεταχείριση των κομμάτων στην κατανομή του διατιθέμενου χρόνου , πάντοτε βάσει αντικειμενικών και πρόσφορων κριτηρίων που δεν μπορούν πάντως να έχουν σχέση με την ιδεολογία . Πρόσφορα κριτήρια είναι αυτά που αναλογούν στην πολιτική σημασία των κομμάτων , όπως η κοινοβουλευτική τους δύναμη στη διαλυθείσα Βουλή , η οργάνωσή τους σε εθνική κλίμακα κ.α. (

ΣΤΕ4333\1996) . Αναλόγως έκρινε και η ΣΤΕ (Δ') 2423\1984 . Η υποχρέωση παροχής ραδιοτηλεοπτικού χρόνου τονίσθηκε και από τη ΣΤΕ (Ολ.) 1288\1992 που έκανε λόγο περί της ισότητας πρόσβασης στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα και στην περίπτωση αναπληρωματικής εκλογής κατά την προεκλογική περίοδο . Η σχετική δυνατότητα θα πρέπει μάλιστα να παρέχεται στα πολιτικά κόμματα ακόμη και σε αυτά που δηλώνουν ότι δεν θα συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία .

Το άρθρο 15 παρ.2 Σ ορίζει ότι η ραδιοτηλεόραση υπόκειται στον έλεγχο του κράτους . Συνεπώς το Σύνταγμα δεν αναγνωρίζει για τη ραδιοτηλεόραση τις ελευθερίες έκφρασης που κατοχυρώνονται για όλα τα άλλα μέσα έκφρασης από το 14 Σ. Ο έλεγχος μάλιστα αυτός εναπόκειται σε ανεξάρτητη διοικητική αρχή , στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης , την ίδρυση του οποίου επαφίει το Σύνταγμα στον κοινό νομοθέτη . Πράγματι εξεδόθη νόμος που ορίζει ότι η εκλογή των μελών της αρχής αυτής ελέγχου εναπόκειται στα τέσσερα εκάστοτε δυνατότερα σε κοινοβουλευτική δύναμη πολιτικά κόμματα . Το ζήτημα είναι ότι λόγω της μεγάλης επιρροής που ασκούν τα ΜΜΕ στον προεκλογικό αγώνα , μήπως τελικά η επιλογή των μελών αυτών που έχουν αποφασιστικές αρμοδιότητες , από τα κόμματα , θα αποτελούσε ανισότητα για τα υπόλοιπα . Η ΣΤΕ (Ολ.) 656\2000 , απέρριψε αίτηση ακύρωσης του πέμπτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος , καθότι έκρινε ότι δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας ο καθορισμός από το νομοθέτη δικαιώματος για πρόταση μελών του ΕΣΡ υπέρ των εκάστοτε τεσσάρων ισχυροτέρων σε κοινοβουλευτική δύναμη κομμάτων , γιατί ο καθορισμός αυτός έγινε κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο , δηλαδή κατ'έφαρμογή αντικειμενικών κριτηρίων . Συνεπώς η νομοθετική αυτή επιλογή δεν συνιστά αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση των αποκλεισμένων μικρότερων κομμάτων .

iii) ισότητα στην παραχώρηση κοινόχρηστων χώρων στα πολιτικά κόμματα για την προβολή των προεκλογικών τους προγραμμάτων

±

Η οικονομική ενίσχυση που επιτάσσει το Σύνταγμα , όπως προείπαμε , διακρίνεται σε άμεση ή χρηματική και σε έμμεση που συνίσταται σε διευκολύνσεις – υπηρεσίες και τα αγαθά , όπως η προβολή σε υπαίθριους χώρους και στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα . Πράγματι ο νομοθέτης με το Νόμο 2429\1996 , αλλά και με τον

ισχύοντα σήμερα Νόμο 3023\2002 , προβλέπει την παραχώρηση χώρων στα πολιτικά κόμματα κατά τη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα , έτσι ώστε τα παραπάνω να παρουσιάσουν τα πολιτικά τους προγράμματα (άρθρο 9 Ν. 3023\2002) . Η παραχώρηση των χώρων αυτών αποτελεί προϋπόθεση ώστε τα πολιτικά κόμματα να μπορέσουν να ασκήσουν το δικαίωμα έκφρασής τους και να πλησιάσουν τους εκλογείς ώστε να αποκτήσουν όσο το δυνατό ευρύτερο λαϊκό έρεισμα .Η κατανομή των χώρων όμως αυτών θα πρέπει σύμφωνα και με το άρθρο 9 παρ.5 του Ν.3023\2002 να είναι δίκαιη (« κατ'αναλογία ή επί ίσοις όροις »), έτσι ώστε τα πολιτικά κόμματα να έχουν ισότητα όπλων έκφρασης στην κρίσιμη αυτή περίοδο του προεκλογικού αγώνα .

Πρόσφατα απασχόλησε τη νομολογία μια διένεξη μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. ως προς την ορθή διανομή των χώρων , όπου τα άνω κόμματα θα έστηναν τα προεκλογικά τους περίπτερα (ΣΤΕ (Δ') 1072\2000.

Ο Δήμος Αθηναίων με απόφασή του είχε διανείμει τους κοινόχρηστους χώρους όπου τα κόμματα θα έστηναν τα προεκλογικά τους περίπτερα σύμφωνα με τη μακρά τακτική των προηγούμενων ετών . Είχε δηλαδή παραχωρήσει στη Ν.Δ. την πλατεία Συντάγματος και στο ΠΑΣΟΚ την πλατεία Κλαυθμώνος . Όμως κατά την τελευταία προεκλογική περίοδο και τα δύο κόμματα είχαν ζητήσει την πλατεία Συντάγματος ως προσφορότερο χώρο ώστε να προβάλουν τα πολιτικά τους προγράμματα . Το ΠΑΣΟΚ θεώρησε ότι η παραπάνω διανομή των χώρων το προσέβαλε , καθώς η πλατεία Συντάγματος ήταν προσφορότερη για να εκθέσει τις ιδέες του και το πολιτικό του πρόγραμμα . Γι'αυτό και προσέβαλε τη σχετική πράξη του Δημοτικού Συμβουλίου με αίτηση ακύρωσης στο ΣΤΕ . Η Ν.Δ. στη συνέχεια άσκησε παρέμβαση , ισχυριζόμενη ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είχε έννομο συμφέρον , διότι στα παλαιότερα έτη είχε εγκαταστήσει το προεκλογικό του κέντρο στην πλατεία Κλαυθμώνος , χωρίς ποτέ να διατυπώσει αντιρρήσεις .

Όμως ο τελευταίος ισχυρισμός ορθώς κρίθηκε ως αβάσιμος , καθώς η παραπάνω συμπεριφορά του ΠΑΣΟΚ σε προηγούμενα έτη , δεν συνεπάγεται την παραίτηση του κόμματος αυτού από τη δυνατότητα να ζητήσει , ενόψει διεξαγωγής εκλογών στο μέλλον τη διάθεση άλλου κοινόχρηστου χώρου , εάν κρίνει αυτόν προσφορότερο . Το ΠΑΣΟΚ μάλιστα είχε διαδικαστική ικανότητα (σύμφωνα με παλαιότερη νομολογία του ΣΤΕ) , αλλά και έννομο

συμφέρον καθώς προσβαλόταν η « κατ' ίσοις όροις και αναλογία » ελευθερία έκφρασής του κατά τον προεκλογικό αγώνα , εφόσον μάλιστα είχε επιδείξει το ενδιαφέρον του για παραχώρηση σε αυτό της πλατείας Συντάγματος . Γιατούς τους λόγους έγινε δεκτή η αίτηση ακυρώσεως και ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου περί διανομής των χώρων . Αξιοσημείωτο είναι να αναφέρουμε ότι αργότερα το Δημοτικό Συμβούλιο παραχώρησε πάλι στη Ν.Δ. την πλατεία Συντάγματος και στο ΠΑΣΟΚ την πλατεία Κλαυθμώνος , αλλά παραχωρώντας συγχρόνως στο τελευταίο περισσότερα τετραγωνικά μέτρα προκειμένου να εξομαλύνει τη διαφορά και να αντιμετωπίσει τα κόμματα σύμφωνα με την αρχή της ισότητας .

5 . Η ιδιότυπη σύμβαση του πολιτικού κόμματος με τους εκλογείς του .

Σύμφωνα με βασική αρχή του σύγχρονου δημοκρατικού πολιτεύματος , οι εκπρόσωποι των κομμάτων καθιστούν δυνατή την παρουσία του λαού στην κρατική μηχανή . Ο λαός δεν αποτελεί πλέον την εκτός του κράτους υπάρχουσα ενότητα , αλλά είναι παρών μέσα στην κρατική περιοχή , οργανωμένος στα πολιτικά κόμματα . Οι βουλευτές δεν είναι ανεξάρτητοι , αλλά ως εκπρόσωποι – εντολοδόχοι των εκλογέων τους, εξαρτώνται άμεσα από αυτούς . Υποχρεούνται οι παραπάνω να ψηφίζουν στη Βουλή σύμφωνα με τη βούληση των εκλογέων τους (δεσμευτική εντολή) , διαφορετικά θα ανακληθούν . Ο εκπροσωπούμενος δεν αναθέτει την άσκηση των δικαιωμάτων τους σε άλλους , αλλά ασκεί τα δικαιώματά του με τον εκπρόσωπο . Η ανάθεση δηλαδή δεν ανάγεται στη μεταβίβαση της άσκησης του δικαιώματος . Ο εκπρόσωπος μεταφέρει τη θέληση του εκπροσωπούμενου . Ο *corpo* απών λαός καθίσταται *animus* παρών με τη μεταφορά της θέλησής του από τον εκπρόσωπο . Το άρθρο 52 του Συντάγματος μάλιστα προτάσσει το σεβασμό της λαϊκής θέλησης από τα κρατικά όργανα υπό την έννοια της δέσμευσης των αντιπροσώπων στις αποφάσεις του λαού και της μη απόκλισης από αυτές .

Εφόσον ο εκπρόσωπος – βουλευτής δεν πράξει σύμφωνα με τη δέσμευσή του απέναντι στο λαό και αθετήσει τις υποσχέσεις των πολιτικών προγραμμάτων και επομένως δεν μεταφέρει αυτούσια τη βούληση του λαού , ο παραπάνω δεν θα ευθύνεται από συμβατική ευθύνη . Η σύμβαση μεταξύ κόμματος , που

εκπροσωπείται από τον αρχηγό του και του λαού , με την οποία αναλαμβάνεται η υποχρέωση να υλοποιηθούν οι προγραμματικές διακηρύξεις του κόμματος όταν τούτο ανέλθει στην εξουσία , έχει ιδιότυπο χαρακτήρα και δεν μοιάζει με τις συμβάσεις του κοινού δικαίου . Αν το κόμμα δεν πραγματοποιήσει τελικά αυτά που υποσχέθηκε , δεν ευθύνεται σε αποζημίωση των εκλογέων του , ούτε σύμφωνα με τις διατάξεις περί μη εκτέλεσης σύμβασης , ούτε με εκείνες περί αδικοπραξιών . Μόνη κύρωση θα είναι η μη ψήφισή του κατά τις επόμενες εκλογές (βλέπε ΑΠ 240\1990, όπου είχε ασκηθεί αγωγή αποζημίωσης κατά του Ανδρέα Παπανδρέου λόγω αθέτησης του συμβολαίου του με το λαό) .

Δ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1. Σύγκριση του θεσμού των πολιτικών κομμάτων που επικρατεί στην Ευρώπη με εκείνον που επικρατεί στην Αμερική .

Ο θεσμός των πολιτικών κομμάτων, όπως περιγράψαμε ότι λειτουργεί στην Ελληνική έννομη τάξη , απηχεί μία κοινή ευρωπαϊκή αντίληψη για τα πολιτικά κόμματα . Στην Αμερική τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά , καθώς εκεί δεν υπάρχει κρατική οικονομική ενίσχυση , αλλά ιδιωτικοί χορηγοί που αναλαμβάνουν να στηρίξουν τα πολιτικά κόμματα στον κρίσιμο προεκλογικό αγώνα . Επίσης στις Η.Π.Α θεωρείται αντισυνταγματικός ο περιορισμός των εκλογικών δαπανών . Την αντιμετώπιση αυτή των πολιτικών κομμάτων στην άλλη πλευρά της Υψηλίου , θα πρέπει να την εντάξει κανείς στις επικρατούσες εκεί συνταγματικοπολιτικές συνθήκες και την αντίληψη περί απεριόριστης ελευθερίας του ατόμου και μη αποδοχής θέσπισης περιορισμών στην ελευθερία της έκφρασης. Επομένως εκεί ένα κόμμα μπορεί να προβληθεί πολύ περισσότερο έναντι κάποιου άλλου , τόσο από τη ραδιοτηλεόραση , όσο και από τον τύπο ανάλογα με τη χορηγία που θα το στηρίξει . Στην Αμερική συνεπώς δεν γίνεται λόγος για κρατική οικονομική ενίσχυση και για περιορισμό αυτής με βάση την αρχή της ισότητας . Τα πολιτικά κόμματα είναι τελείως « ελεύθερα » . Ακόμη και όταν έγινε μία προσπάθεια να θεσπισθεί ένας νόμος που θα προσέγγιζε την προβληματική που είναι πιο οικεία σε εμάς , υπήρξαν αντιδράσεις . Η δημόσια και όχι η κρατική χρηματοδότηση των εκλογών

καθιερώθηκε στις Η.Π.Α. με την υπόθεση Buckley versus Valo (1976) .

Ε. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ενδεικτική νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων κατά χρονολογική σειρά παρατιθέμενη .

Συνοπτικές περιλήψεις αποφάσεων .

1.Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 4\1936

Αγωγή εξώσεως κατά του Εθνικού Λαϊκού Κόμματος που είχε υπομισθώσει ακίνητο .

Τα πολιτικά κόμματα αποτελούν ενώσεις πολιτών που αποβλέπουν στη διακυβέρνηση της Χώρας καθ'ορισμένο σύστημα πολιτικών ιδεών .

Νομική προστασία στα πολιτικά κόμματα δεν αναγνωρίζεται από καμία διάταξη . Συνεπώς η κατά τα ως άνω έλλειψη προσωπικότητας καθιστά το πολιτικό κόμμα παθητικώς ανομιμοποίητο.

2.Εφετείο Αθηνών 796\1961 .

Συκοφαντική δυσφήμιση κατά ΕΔΑ

Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης νομικών προσώπων . Τέτοια δεν είναι τα μη αναγνωρισμένα σωματεία . Για τα πολιτικά κόμματα δεν υφίσταται διάταξη αναγνωρίζουσα τη νομική προσωπικότητα και έτσι , κατά την κρίση του Δικαστηρίου , εξομοιούνται προς σωματεία . Έτσι η ΕΔΑ δεν είναι φορέας ιδίων δικαιωμάτων , αλλά αυτά ανήκουν στα μέλη της .

3.Α.Π. 36\1969 .

Απαγόρευση ανασύστασης

Η με τον αν. ν. 509\1947 απαγόρευση ανασύστασης του κομμουνιστικού κόμματος, καθώς και η με οποιοδήποτε τρόπο διάδοση συνθημάτων υπέρ αυτού, δεν προσκρούει στα άρθρα 4 και 14 του Συντάγματος 1952 , ούτε αντίκειται στην απαγόρευση

αναδρομικότητας των ποινικών νόμων , προσδιορίζονται δε πλήρως και σαφώς στη διάταξη τα στοιχεία της αξιόποινης αυτής πράξης . – Περιέχονται όλα τα προς συντέλεση του εγκλήματος στοιχεία στην απόφαση . Η βουλευτική ασυλία δεν καλύπτει τις πράξεις των βουλευτών εκτός της Βουλής .

4.Α.Π.59\1969 .

Απαγόρευση ανασύστασης του Κ.Κ.Ε.

Απαγόρευση ανασύστασης του Κομμουνιστικού Κόμματος . Αρκεί οποιαδήποτε ενέργεια αποβλέπουσα στην επικράτηση τούτου , όπως και η με απαγορευμένους εράνους οικονομική του ενίσχυση .

5. ΣΤΕ (Δ ') 2145\1979

ΕΔΗΚ κατά ΠΕΤΡΟΛΑ ΕΛΛΑΣ

Νομιμοποίηση πολιτικού κόμματος για την άσκηση αίτησης ακύρωσης .Πότε συντρέχει έννομο αυτού συμφέρον κατά την έννοια του άρθρου 47 ΠΔ 18\89

(παλαιότερα Ν.170\73) .Από τις συνταγματικές και κοινές νομοθετικές διατάξεις

(βλέπε ιδίως Σ 1975 άρθρα 29 , 37 , 39 , 68 παρ.3 , 71 , 73 παρ.4 , 76 παρ.4 και 113) , προκύπτει ότι τα κόμματα αναγνωρίζονται ως θεσμός στο δημόσιο δίκαιο και καθίστανται υποκείμενα ειδικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που ορίζουν οι σχετικές διατάξεις, έχοντας ικανότητα να προβαίνουν σε δήλωση βουλήσεως μέσω των οργάνων τους , σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που προβλέπουν οι οικείες διατάξεις . Πέραν όμως των ειδικών αυτών περιπτώσεων δεν προκύπτει νομοθετική βούληση απαγόρευσης των κομμάτων σε νομικά πρόσωπα . Εφόσον λοιπόν δεν αποτελεί ένα κόμμα ,όπως το αιτούν, νομικό πρόσωπο δεν νομιμοποιείται να ασκήσει αίτηση ακύρωσης βάσει του άρθρου 47 του Ν.170\73.

Κατά την άποψη όμως της μειοψηφίας , εφόσον το πολιτικό κόμμα συνιστά ένωση προσώπων προς επιδίωξη σκοπού , νομιμοποιείται να ασκήσει αίτηση ακύρωσης . Για το παραδεκτό της άσκησης αίτησης ακύρωσης απαιτείται η ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του αιτούντος προς την προσβαλλόμενη πράξη , δηλαδή πρέπει να υφίσταται προσωπικό έννομο συμφέρον . Συνεπώς δεν υφίσταται έννομο συμφέρον πολιτικού κόμματος για την προσβολή πράξεως που αφορά στους πολιτικούς σκοπούς

που αυτό επιδιώκει , εφόσον αυτοί έχουν , εξ ορισμού , γενικότατο χαρακτήρα . Σύμφωνα , λοιπόν , με την άποψη της πλειοψηφίας δεν μπορεί να υπαχθεί στα από το Σύνταγμα παρεχόμενα μέσα για την επιδίωξη των σκοπών των πολιτικών κομμάτων και η επιδίωξη εξαφάνισης , μετά από άσκηση αίτησης ακύρωσης , διοικητικών πράξεων αντίθετων προς τις πολιτικές ιδέες και το πρόγραμμά τους .

6.ΣΤΕ (ΟΛ.) 4037\1979

ΕΔΗΚ κατά ΠΕΤΡΟΛΑ ΕΛΛΑΣ

Συνταγματικές και κοινές νομιθετικές διατάξεις , που αναφέρονται στα πολιτικά κόμματα (Σ 1975 ιδίως άρθρα 29 , 37 , 39 , 68 παρ.3 , 71 , 73 παε.4 , 76 παρ.4 και 113).Έννομο συμφέρον πολιτικού κόμματος για άσκηση αίτησης ακύρωσης .

Το άρθρο 47 ΠΔ 18\79 (παλαιότερα Ν. 170\73) , δεν περιορίζεται στα απαριθμούμενα από τον ΑΚ φυσικά και νομικά πρόσωπα , αλλά αναφέρεται και σε ενώσεις προσώπων , που καθίστανται από την έννομη τάξη φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων επί ορισμένου κύκλου σχέσεων ή τομέα δραστηριότητας , όπως είναι και τα πολιτικά κόμματα που βρίσκουν ευθεία συνταγματική κατοχύρωση . Η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος προϋποθέτει ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του αιτούντος προσώπου ή φορέα συλλογικής δραστηριότητας προς την προσβαλλόμενη πράξη , δηλαδή πρέπει να είναι προσωπικό . Όταν όμως η προσβαλλόμενη πράξη δεν αφορά στο ίδιο το κόμμα που άσκησε την αίτηση ακύρωσης , ούτε εμποδίζει άμεσα την πραγμάτωση του σκοπού του , δεν υφίσταται άμεσο και προσωπικό έννομο αυτού συμφέρον , με συνέπεια την απόρριψη του ενδίκου βοηθήματος ως απαραδέκτου .

7.Α.Π 531\1980

Παράσταση ΚΚΕ ως πολιτικού ενάγοντος για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης εξ αιτίας εκρήξεως βόμβας στα γραφεία του .

Το πολιτικό κόμμα δεν έχει νομική προσωπικότητα , αποτελεί όμως ένωση προσώπων προς επιδίωξη σκοπού κατά το άρθρο 62 εδ.β' ΚπολΔ .- Νομίμως παρέστη ως πολιτικώς ενάγον το ΚΚΕ για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης από την πράξη της έκρηξης στα γραφεία του .

Επειδή κατά το άρθρο 62 εδ.β' ΚπολΔ, μπορούν να είναι διάδικοι και ενώσεις προσώπων προς επιδίωξη σκοπού , οι οποίες δεν αποτελούν σωματείο και εταιρείες που δεν έχουν αποκτήσει νομική προσωπικότητα , παρίστανται δε στο Δικαστήριο κατά το άρθρο 64 παρ.3 και 4 του ίδιου Κώδικα , με τα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί η διαχείριση των υποθέσεών τους ή αντιπροσωπεύουν αυτά στις συναλλακτικές θέσεις τους . Οι διατάξεις αυτές , με τις οποίες από την ισχύ του ΚΠολΔ αναγνωρίσθηκε στις παραπάνω ενώσεις η ικανότητα του είναι διάδικο και να παρίστανται στο Δικαστήριο συμπορεύονται με τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 107 και 756 ΑΚ , από τις οποίες προκύπτει ότι τις παραπάνω ενώσεις στις έναντι των τρίτων σχέσεις τους αντιπροσωπεύει ο εταίρος (ή το μέλος αυτών) , εφόσον με την εταιρική σύμβαση έχει επιτραπεί σ'αυτόν η διαχείριση και έτσι λογίζεται ότι έχει πληρεξουσιότητα προς τούτο . Εξάλλου ναι μεν τα πολιτικά κόμματα δεν αποκτούν νομική προσωπικότητα , πλην όμως , αποτελούν ενώσεις προσώπων προς επιδίωξη σκοπού και προς την επιδίωξη του αναγνωρίζεται δικαίωμα οργάνωσης και δράσης αυτών μέσα στα πλαίσια του δημοκρατικού πολιτεύματος και προς εξυπηρέτηση τούτου .

8.ΣΤΕ (Δ') 2423\1984

Παροχή ραδιοτηλεοπτικού χρόνου στην Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου .

Νομιμοποιείται πολιτικό κόμμαγια την άσκηση αίτησης ακύρωσης . Έννομο συμφέρον των αιτούντων .Η υπουργική απόφαση για τη ρύθμιση μετάδοσης προεκλογικών συγκεντρώσεων και ομιλιών των πολιτικών κομμάτων αποτελεί εκτελεστή διοικητική πράξη παραδεκτά προσβαλλόμενη με αίτηση ακύρωσης .

Ίση μεταχείριση των πολιτικών κομμάτων με την παροχή ίσων ευκαιριών σ'αυτά. Δυνατότητα των πολιτικών κομμάτων να χρησιμοποιούν τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα για τη μετάδοση προεκλογικών τους δραστηριοτήτων . Θεμιτή κατά το Σύνταγμα η διαφοροποιημένη μεταχείριση των κομμάτων και ειδικότερα μεταχείριση ορισμένων από αυτά δικαιολογημένη εάν στηρίζεται στη συνδρομή ιδιαίτερων και αντικειμενικών δεδομένων , όπως είναι η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση των κομμάτων .

9.Πρωτοδικείο Λάρισας 131\1988 .

Ικανότητα του ΚΚΕ να κληρονομεί εκ διαθήκης

Τα πολιτικά κόμματα είναι ιδιόμορφα νομικά πρόσωπα , που έχουν τη γενική ικανότητα δικαίου των νομικών προσώπων . Μπορούν συνεπώς να κληρονομούν εκ διαθήκης . Την παραπάνω ικανότητα δικαίου δεν έχουν τα όργανα και τμήματα των πολιτικών κομμάτων .

10.ΣΤΕ (ΟΛ.) 993\1989

Χρηματοδότηση του Ελληνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος .

Κρατική οικονομική ενίσχυση πολιτικών κομμάτων . Σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων 1443\84 , 1599\86 , 1731\87 και 1775\88 για περιληφθεί ένα πολιτικό κόμμα μεταξύ των δικαιούχων κρατικής οικονομικής ενίσχυσης , πρέπει να συγκεντρώνει ορισμένες προϋποθέσεις , οι οποίες συνάπτονται είτε με την κατάρτιση εκλογικών συνδυασμών κατά τις γενικές βουλευτικές εκλογές σε ορισμένο αριθμό εκλογικών περιφερειών και τη λήψη ορισμένων ποσοστών ψήφων κατ'αυτές είτε με την εκπροσώπησή τους στη Βουλή .Η παρ. 2 του άρθρου 29 του Συντάγματος , σε συνδυασμό με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των κομμάτων και της παροχής σ'αυτά ίσων ευκαιριών , δεν αποκλείουν τη θέσπιση από το νόμο προϋποθέσεων για την παροχή της οικονομικής ενίσχυσης , εφόσον βέβαια στηρίζονται σε κριτήρια αντικειμενικά και πρόσφορα για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού . Συνεπώς εφόσον τα κόμματα που δεν πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις δεν τελούν υπό τις ίδιες συνθήκες με αυτά υπέρ των οποίων συντρέχουν όπως π.χ. όταν δεν αντιπροσωπεύουν δυνάμεις με ενεργό παρουσία , είναι κατά τα ως άνω συνταγματικά θεμιτός ο αποκλεισμός τους .

Αντίθετα , όταν τα κριτήρια όταν που θέτει ο νόμος είναι από τη φύση τους συμπτωματικά και απρόσφορα για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου με τη χρηματοδότηση σκοπού , η σχετική ρύθμιση προσκρούει τόσο στο άρθρο 29 παρ.2 Σ , όσο και στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτικών κομμάτων . Τέτοιο κριτήριο αποτελεί και η πρόσθετη προϋπόθεση χρηματοδότησης των κομμάτων και κατά τα προηγούμενα έτη και άρα δεν είναι συνταγματικά ανεκτό .

11.Πρωτοδικείο Αθηνών 240\1990 .

Αγωγή αποζημίωσης για αθέτηση προγραμματικών διακηρύξεων κόμματος .

Η σύμβαση μεταξύ κόμματος που εκπροσωπείται από τον αρχηγό του και του λαού , με την οποία αναλαμβάνεται η υποχρέωση να υλοποιηθούν οι προγραμματικές διακηρύξεις του κόμματος , όταν τούτο ανέλθει στην εξουσία , έχει ιδιότυπο χαρακτήρα και δεν μοιάζει με τις συμβάσεις του κοινού δικαίου . Αν το κόμμα δεν πραγματοποιήσει τελικά αυτά που υποσχέθηκε , δεν ευθύνεται σε αποζημίωση των εκλογέων ούτε σύμφωνα με τις διατάξεις περί μη εκτέλεσης σύμβασης ούτε με εκείνες περί αδικοπραξιών .Μόνη κύρωση η μη ψήφισή του κατά τις επόμενες εκλογές .

12.ΣΤΕ (ΟΛ.) 1288\1992

Οικολόγοι Ελλάδος προς ακύρωση απόφασης για μη παροχή τηλεοπτικού χρόνου στα κόμματα επί αναπληρωματικής εκλογής .

Ισότητα πρόσβασης των κομμάτων στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα κατά την προεκλογική περίοδο για την παρουσίαση των πολιτικών τους θέσεων . Το κράτος οφείλει να εξασφαλίζει σε όλα τα πολιτικώς υποστατά κόμματα ικανό χρόνο και επί αναπληρωματικής εκλογής κατά την προεκλογική περίοδο που προηγείται αυτής . Η σχετική δυνατότητα πρέπει να παρέχεται στα πολιτικά κόμματα , ακόμη και σε αυτά που δηλώνουν ότι δεν θα συμμετάσχουν στην εκλογική διαδικασία .

13.ΣΤΕ 2285\1994

Η Πολιτική Άνοιξη ζητεί την ακύρωση της διοικητικής πράξης με την οποία παραχωρείται επί πλέον οικονομική ενίσχυση στα κόμματα προς κάλυψη των επιπλέον εκλογικών δαπανών της περιόδου .

Έννομο συμφέρον για την άσκηση αίτησης ακύρωσης κατά 47 παρ.1του ΠΔ 18\79. Ειδικότερα δεν υφίσταται έννομο συμφέρον πολιτικού κόμματος ως προς την επιδίωξη των ευρύτατων υπ'αυτού επιδιωκόμενων σκοπών (εφόσον δηλαδή η προσβαλλόμενη πράξη δεν αφορά στο ίδιο το κόμμα , ούτε εμποδίζει άμεσα στην πραγμάτωση του σκοπού του) .Συνεπώς παράνομες διοικητικές πράξεις αντίθετες προς τις πολιτικές ιδέες και το πρόγραμμα πολιτικού κόμματος έστω και αν εκ του αντικειμένου τους συνάπτονται προς γενικότερα και ζωτικής

σημασίας θέματα, εφόσον δεν θίγουν άμεσα τη δράση του κόμματος ως φορέα συλλογικής δραστηριότητας, δεν προσβάλλονται παραδεκτά με αίτηση ακύρωσης από πλευράς εννόμου συμφέροντος. Ζήτημα θεμελίωσης εννόμου συμφέροντος κόμματος, καθόσον επικαλείται ίδια αυτού βλάβη προβάλλοντας ότι από την παράνομη χορήγηση κρατικής οικονομικής ενίσχυσης υφίσταται και άνιση μεταχείριση και ανταγωνισμό κατά τη λειτουργία του. Η κρατική οικονομική ενίσχυση στηρίζεται ευθέως στο 29 παρ.1 Σ. Σε συνδυασμό με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτικών κομμάτων προκύπτει μεν κρατική υποχρέωση για οικονομική ενίσχυση σε όλα τα κόμματα, αλλά δεν αποκλείεται από το Σύνταγμα η θέσπιση με νόμο προϋποθέσεων για την παροχή σχετικής ενίσχυσης εφόσον βέβαια τίθενται κριτήρια αντικειμενικά και πρόσφορα για τη εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού. Τέτοια κριτήρια μπορούν π.χ. να αποτελέσουν η συμμετοχή στις προηγούμενες εκλογές, ο αριθμός των εγκύρων ψήφων που έλαβαν τα κόμματα σ'αυτές κ.ά.

14 . ΣΤΕ (Δ ') 4333\1996

Οικολόγοι Ελλάδος κατά απόφασης με την οποία χορηγείται ο αναλογών ραδιοτηλεοπτικός χρόνος στα πολιτικά κόμματα

Πολιτικά κόμματα. Ισότητα πρόσβασης των πολιτικών κομμάτων κατά την προεκλογική περίοδο τόσο στα κρατικά όσο και στα ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα, για να παρουσιάζουν τις πολιτικές τους θέσεις. Υποχρέωση του Κράτους να διαθέτει σε όλα ανεξαρτήτως των πολιτικώς υποστατά κόμματα ένα ελάχιστο πλην ικανό χρόνο για την παρουσίαση στο εκλογικό σώμα των ουσιωδών σημείων του προγράμματός τους. Η υποχρέωση αυτή απορρέει από την αρχή της αντικειμενικότητας που διέπει τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ.2 Σ. Περαιτέρω, κατ'εφαρμογή της αρχής της αναλογικής ισότητας, δύναται ο νομοθέτης να προβεί σε διαφοροποιημένη μεταχείριση των κομμάτων στη ποσοτική κατανομή του διατιθέμενου χρόνου, πάντοτε βάσει αντικειμενικών και πρόσφορων κριτηρίων που ανάγονται στην πολιτική σημασία των κομμάτων, όπως η κοινοβουλευτική τους δύναμη στη διαλυθείσα Βουλή ή οργάνωσή τους σε εθνική κλίμακα κ.ά.

15. ΣΤΕ (Ε ') 944\1999

Αποκλεισμός ΔΗΚΚΙ από την πρόταση μελών ΕΣΡ .

Ικανότητα του πολιτικού κόμματος να είναι διάδικος . Νομιμοποίηση για την άσκηση αίτησης ακύρωσης .Το άρθρο 47 του ΠΔ 18\89 αναφέρεται και στις ενώσεις προσώπων , που καθίστανται από την έννομη τάξη φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων , σε ορισμένου κύκλου σχέσεις ή τομείς δραστηριότητας , όπως είναι τα πολιτικά κόμματα . Συμμετοχή των πολιτικών κομμάτων στη διαδικασία υπόδειξης μελών του ΕΣΡ . Έννομο συμφέρον κόμματος που αποκλείσθηκε από την παραπάνω διαδικασία να προσβάλει την πράξη αποκλεισμού του. Αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτικών κομμάτων με την παροχή σ'αυτά ίσων ευκαιριών . Συνεπώς προσκρούει στην αρχή της ισότητας σε συνδυασμό και με την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας ο αποκλεισμός κόμματος που εκπροσωπείται στη Βουλή (έχοντας εξασφαλίσει την κατά νόμο προϋπόθεση του 30%) από τη δυνατότητα συμμετοχής του στη διαδικασία συγκρότησης του ΕΣΡ , ανεξαρτήτως του αν ο νόμος απέβλεπε στα κατά τη θέσπίσή του απαρτίζοντα στη Βουλή κόμματα , καθόσον θα έπρεπε να διαλαμβάνει ειδική ρύθμιση για την περίπτωση παρεμβολής εκλογών και της ανάδειξης νέων κομμάτων . Όμως το κρίσιμο ζήτημα που εδώ αντιμετώπισε το τμήμα αφορά στη συνταγματικότητα ή μη της ανάδειξης των κομμάτων στη διαδικασία κρατικού ελέγχου επί των ΜΜΕ . Κατά δε την άποψη της πλειοψηφίας οι σχετικές διατάξεις του Ν.1866\89 αντίκεινται ευθέως στο άρθρο 15 παρ.2 Σ σε συνδυασμό και προς το άρθρο 26 Σ , διότι αναθέτει την υπόδειξη μελών συλλογικού διοικητικού οργάνου σε οργανώσεις εκτός των εξουσιών του κράτους .Λόγω της μεγάλης σπουδαιότητας των παραπάνω ζητημάτων η υπόθεση παραπέμφθηκε για κρίση στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου.

16.ΣΤΕ (ΟΛ.) 656\2000

Αποκλεισμός ΔΗΚΚΙ από την πρόταση μελών του ΕΣΡ .

Πολιτικά κόμματα . Αποκλεισμός του πέμπτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος από τη διαδικασία προτάσεως των μελών του ΕΣΡ .Δεν αντίκειται στην αρχή της διάκρισης των λειτουργιών η συμμετοχή στο ΕΣΡ προσώπων που υποδεικνύουν τα πολιτικά κόμματα .Η συνταγματική επιταγή της ίσης μεταχείρισης από το νομοθέτη ισχύει και για τα πολιτικά κόμματα και επιβάλλει παροχή

ίσων ευκαιρών σ'αυτά καθώς και την απαγόρευση καθιδρύσεως αδικαιολόγητων προνομίων υπέρ ορισμένων από αυτά ή δυσμενούς μεταχειρίσεως εις βάρος άλλων .Δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας ο καθορισμός από το νομοθέτη δικαιώματος για πρόταση μελών του ΕΣΡ υπέρ των εκάστοτε τεσσάρων ισχυροτέρων σε κοινοβουλευτική δύναμη κομμάτων . Ο καθορισμός αυτός έγινε κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο , δηλαδή κατ'έφαρμογή αντικειμενικών κριτηρίων . Συνεπώς η νομοθετική αυτή επιλογή δεν συνιστά αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση των αποκλεισμένων μικροτέρων κομμάτων .

17.ΣΤΕ (Δ ') 1072\2000

Η πλατεία Συντάγματος το « μήλον της έριδος » .

Παραχώρηση κοινόχρηστων χώρων στα πολιτικά κόμματα για τη χρησιμοποίησή τους ως εκλογικών κέντρων .Κατά την οικεία νομοθεσία προβλέπεται μεταξύ άλλων η διάθεση κοινόχρηστων χώρων από τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια για την προεκλογική προβολή των κομμάτων . Η διάθεση αυτών των χώρων γίνεται αναλογικά και επί ίσοις όροις . Οι αποφάσεις των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων εκδίδονται μετά την έναρξη της προεκλογικής περιόδου . Σε περίπτωση πρόωρης διάλυσης της Βουλής τη σχετική απόφαση ακολουθεί το ΠΔ διάλυσης της Βουλής .και προκήρυξης εκλογών . Οι σχετικές αποφάσεις δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων συναρτώνται με την ύπαρξη νομικά υφιστάμενης προεκλογικής περιόδου , η οποία προϋποθέτει την έκδοση διατάγματος για τη διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών .

18.ΣΤΕ (ΟΛ.) 2286\2001

Ορθόδοξο Κίνημα Συνταγματικής Νομιμότητας κατά απόφασης περί μη αναγραφής του θρησκευόμενου και της ιθαγένειας στις ταυτότητες .

Έννομο συμφέρον για άσκηση αίτησης ακύρωσης κατ' άρθρο 47 ΠΔ 18\89 .

Δεν αρκεί το κοινό ενδιαφέρον κάθε πολίτη για τα γενικότερα θέματα της Χώρας και την τήρηση της αρχής της νομιμότητας από τη Διοίκηση , αλλά απαιτείται η ύπαρξη ιδιαίτερου δεσμού του αιτούντος προσώπου ή φορέα συλλογικής δραστηριότητας με την προσβαλλόμενη πράξη . Άρα αν η προσβαλλόμενη πράξη δεν

αφορά αυτό το ίδιο το πολιτικό κόμμα , ούτε εμποδίζει άμεσα την πραγμάτωση του σκοπού του , δεν έχει αυτό άμεσο και ίδιο έννομο συμφέρον για την άσκηση αίτησης ακύρωσης . Τελικά , εφόσον με μία παράνομη πράξη δεν θίγεται η δράση του κόμματος ως φορέα συλλογικής δραστηριότητας , ακόμη και αν αυτή άπτεται θεμάτων γενικότερων και ζωτικής σημασίας , δεν υφίσταται έννομο συμφέρον .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Δημητρόπουλος Α , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , 2001 .
2. Α. Δημητρόπουλος Α , Η συνταγματική θέση των πολιτικών κομμάτων , 1974 .
3. Ι. Δρόσος , Η νομική θέση των πολιτικών κομμάτων .
4. Π.Δ. Δαγτόγλου , Ατομικά Δικαιώματα .
5. Π.Δ. Δαγτόγλου , Γενικό Διοικητικό Δίκαιο 1997 .
6. Π.Δ. Δαγτόγλου , Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο , 1994 .
7. Ε. Βενιζέλος , Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι , 1991.
8. Π.Ι.Παραράς , Σχολιασμός Συντάγματος , 2001 .
9. Α.Θ. Ραϊκος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου .
10. Γλ.Π.Σιούτη , Το έννομο συμφέρον στην αίτηση ακυρώσεως .
11. Επ. Σπηλιωτόπουλος , Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου Ι , ΙΙ , 2001.
12. John Rolls , Το δίκαιο των λαών και η ιδέα της δημόσιας λογικής αναθεωρημένη .

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. « Εφαρμογές » ΙΓ' 2000 . Εγκαθίδρυση εκλογικού κέντρου στην πλατεία Συντάγματος .
2. « Εφαρμογές » Η' 1995. Γ. Τράντας , Οι προεκλογικές εκπομπές .

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- 1 . Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης 4\1936 .
2. Εφετείο Αθηνών 796\1961 .
3. Α.Π. 36\1969 .
4. Α.Π. 59\1969 .
5. ΣΤΕ (Δ') 2145\1979 .
6. ΣΤΕ (Ολ.) 4037\1979 .
7. Α.Π. 531\1980 .
8. ΣΤΕ (Δ') 2423\1984 .
9. Πρωτοδικείο Λάρισας 131\1988 .
10. ΣΤΕ (Ολ.) 993\1989 .
11. Πρωτοδικείο Αθηνών 240\1990 .
12. ΣΤΕ (Ολ.) 1288\1992 .
13. ΣΤΕ (Δ') 2285\1994 .
14. ΣΤΕ (Δ') 4333\1996 .
15. ΣΤΕ (Ε') 944\1999 .
16. ΣΤΕ (Ολ.) 656\2000 .
17. ΣΤΕ (Δ') 1072\2000 .
18. ΣΤΕ (Ολ.) 2286\2001 .

ΝΟΜΟΙ

1. Ν. 1481\1985 .
2. Ν. 1847\1989 .
3. Ν. 2429\1996 .
4. Ν. 3023\2002 .